

essay

‘Ik zou doodongelukkig worden zonder boeken om me heen’ Een ontmoeting met nieuwe dominicanessen

DOOR MYRTHE MEESTER

Ooit flirtte Myrthe Meester met het kloosterleven, maar het leek haar onverzoenbaar met haar intellectuele ambities. Nu ontmoet ze twee ‘geleerde’ vrouwen die de stap wél hebben gezet. “Je moet terecht zien te komen op je bestemming, en die is voor iedereen anders.”

Marga Zwiggelaar en Marieke Al tussen hun medezusters tijdens hun tijdelijke professie in Neerbosch. | Foto: Arjan Broers - dominicanen.nl

Toen ik als filosofiestudent het katholieke geloof pas had ontdekt, dompelde ik me gretig onder in de mystiek van Hadewijch, Elisabeth van de Drie-eenheid en Thérèse van Lisieux. Hun religieuze leven vol poëzie en contemplatie sprak me aan, en met een bevriende theologiestudent fantaseerde ik over het kloosterbestaan. Dat leek me de ultieme context om zulke geschriften te bestuderen en te doorleven. Maar hoewel aan de Katholieke Universiteit Leuven talloze priesters en monniken verbonden waren als promovendus, hoogleraar of universitair docent,

kwam ik geen geleerde zusters tegen. Wat bij mij de vraag opriep hoeveel ruimte er voor vrouwelijke religieuzen eigenlijk bestaat om een intellectueel leven te leiden en werkzaam te zijn als schrijfster, onderzoekster, journaliste of kunstenaar. Bestaat de dagelijkse praktijk in vrouwenkloosters niet vooral uit bidden en huishoudelijk of verzorgend werk? Is dat wel een omgeving waar hoogopgeleide vrouwen met een roeping tot hun recht kunnen komen? Afgelopen zomer ontving ik een e-mail van zuster Catharina (44), toen nog Marieke Al, die mijn arti-

kelen in *Katholiek Nieuwsblad* had gelezen en zich in mijn achtergrond herkende. “Zelf heb ik ook Literatuurwetenschap gestudeerd en ben ik geïnteresseerd in theologie en filosofie”, schreef ze. “Zoveel van zulke mensen zijn er niet.”

EMANCIPATIE

Catharina vertelde dat ze in december samen met Marga Zwiggelaar (57) haar tijdelijke professie zou doen bij de Congregatie van de Zusters Dominicanessen van Neerbosch in Nijmegen, die besloten

hebben een nieuwe doorstart te maken. Ik werd nieuwsgierig naar wat deze ontwikkelde vrouwen – Catharina voormalig onderwijzeres en journaliste bij Radio Maria, Marga romanschrijfster en dichteres in het Drents en voormalig museumdirectrice – naar het klooster had getrokken, en hoe zij hun kersverse leven als zuster ervaren. Hoe denken zij over vrouwenemancipatie binnen de kloostermuren, en hoe geven zij daaraan persoonlijk vorm? Op een druilerige donderdagmiddag in januari word ik hartelijk ontvangen in hun statige woning aan de Dennenstraat, op een kwartier loopafstand van de Nijmeegse binnenstad. Zuster Catharina gaat sinds haar professie gekleed in een witte habijt met zwarte sluier, “het teken dat ik God toebehoort”. Voor de gelegenheid draagt ook zuster Marga (die haar eigen naam heeft behouden) haar habijt, maar meestal gaat zij gewoon door het leven in een spijkerbroek, net als voorheen.

DOMINICAANS DORP

De jonggeprofesten wonen hier samen met hun novicemeesteres en de voormalige overste van het klooster. De overige dertig dominicanessen – gemiddeld tachtig jaar en ouder – leven in ouderwoningen op het vroegere kloosterterrein. “Ooit was dit een soort dominicaans dorp”, zegt zuster Catharina, “met een kleinseminarie en een kweekschool (voorloper van de pabo, red.). De vrouwen zaten sinds de negentiende eeuw allemaal in het basisonderwijs, omdat dat met verkondiging te maken heeft. Vanuit de contemplatie verkondigen in de wereld is heel belangrijk in de dominicaanse spiritualiteit.”

Ondertussen leiden de vrouwen me enthousiast rond door het recent aangekochte en verbouwde negentiende-eeuwse pand met een eigen kapel, twee gedeelde woonkamers en keukens en een aantal gastenverblijven en zusterappartementen, waarvan er meerdere nog onbewoond zijn. Ik mag zelfs even binnenguren in de appartementjes van Catharina en Marga op de eerste verdieping, een luxe variant van een traditionele kloostercel. De donkere houten balken aan het plafond herinneren aan het historische karakter van het gebouw, terwijl de ingebouwde badkamers juist hypermodern zijn. Catharina's kamer heeft een knusse studeerhoek met twee boekenkasten, waarin ik mystieke schrijvers zoals de dominicanes Catharina van Siena zie staan, “mijn voorbeeld en voorspreker”, maar ook Thomas a Kempis en Edith Stein.

In Marga's kamer zie ik stapels kleurige, halfabstracte schilderijen die ze zelf heeft gemaakt. Boven haar bed hangt een boekenplank waarvan de inhoud – Harry Kuitert en Eugene Drewermann, maar ook Ety Hillesum en Joke Hermens – haar brede oriëntatie en vrijzinnig-protestantse achtergrond verraad. “Ik was al jaren bezig met het rooms-katholicisme”, zegt Marga als ik naar haar bekering vraag. “Het is dus niet zo dat ik uitsluitend katholiek ben geworden om in te treden bij de dominicanessen, maar mijn kloosterzoektocht was wel het laatste zetje.”

Ik ben gerustgesteld: het is duidelijk dat studie en cultuur nog steeds een wezenlijke rol spelen in het leven van Catharina en Marga. Binnen de congregatie worden ze daar zelfs toe gestimuleerd. Catharina is begonnen met de premaster Theologie aan Tilburg University; binnenkort doet ze tentamen in godsdienstpsychologie en kerkgeschiedenis. In de toekomst wil ze zich graag specialiseren in de

“Het belangrijkste is dat iemand terecht komt op de plaats die bij hem of haar past. Of dat nu een universitaire omgeving is, of dat iemand het liefst het huishouden doet, het is allemaal even belangrijk”

bestudering van Catharina van Siena, van wie ze in 2017 het spirituele geschrift *De dialoog* – over Jezus als brug tussen hemel en aarde – naar het Nederlands heeft vertaald.

Marga werkt momenteel aan een Nederlandse vertaling van de autobiografie van katholiek activiste Dorothy Day. Ook schrijft ze over Plautilla Nelli, een vijftiende-eeuwse dominicanes van wie een reeks schilderijen is herontdekt, waaronder een meditatief portret van Catharina van Siena. De zusters laten zich duidelijk inspireren door belangrijke vrouwelijke voorlopers uit de dominicaanse orde en ervaren studie als onmisbaar in hun eigen leven. “Ik zou doodongelukkig worden als ik geen boeken meer om me heen had en me niet meer kon bezighouden met kennisvergaring”, aldus Marga. Catharina heeft zelfs aan den lijve ondervonden hoe zwaar een leven zonder diepgaande studie voor haar is. Nadat ze tien jaar geleden ontdekte dat ze Jezus radicaal wilde navolgen, besloot ze zich te oriënteren op contemplatieve kloosterordes. “Contemplatieve kloosters staan altijd wat meer in *the picture*”, zegt Marga. “Als mensen het hebben over het religieuze leven, dan gaat het bijna altijd over slotkloosters. Dat er ook nog iets actiefs is, zie je niet zo veel in de media.”

ZOEKTOCHT

In eerste instantie vertrok Catharina een jaar naar een slotklooster in Duitsland, waar haar leven voornamelijk uit bidden en schoonmaakwerk bestond. “Gelukkig was mijn kamer boven de bibliotheek, dus kon ik ongemerkt weleens wat boeken pakken, ter compensatie.” Maar na een jaar kreeg ze “steeds meer moeite met alleen dat huishoudelijke werk”, en werd haar meegedeeld dat ze niet in de congregatie paste. Daarna probeerde ze het bij de karmelietessen in Vogelenzang, omdat de karmelitaanse spiritualiteit van Theresa van Avila, Johannes van het Kruis en Thérèse van Lisieux haar bijzonder inspireerde. “Het klooster had een zorghotel op het terrein”, vertelt zuster Catharina. Maar ook een leven in de ouderenzorg bleek niet haar roeping. Ze miste niet alleen het studeren, maar ook het evangeliseren, bijvoorbeeld in de vorm van roepingendagen, cursussen en lezingen. “De ouderen daar waren al gelovig.”

Ook in Vogelenzang werd besloten dat Catharina verder moest zoeken. “Uiteindelijk kwamen toen de dominicanessen in beeld”, vertelt ze. “Ik geloof dat zij echt een niche zijn in de markt van zusters.”

“Studie is een van de pijlers van de dominicaanse spiritualiteit”, vult Marga aan. “Dat hoeft niet per se een universitaire opleiding te zijn. Het gaat erom dat je constant bezig blijft je te verrijken.” En dat is precies waarnaar Catharina en Marga op zoek waren. De mannelijke tak van de dominicanen is van oudsher rijk vertegenwoordigd in de filosofie, de theologie en de kunsten; denk aan Thomas van Aquino, Albertus Magnus en Fra Angelico. Voor de vrouwen gold dat in mindere mate, hoewel de actieve zusters sinds de negentiende eeuw bovengemiddeld hoogopgeleid waren en veelal werkzaam in het basisonderwijs.

ROMANTISCHE DROOM

Dat Marga en Catharina nu ook, net als hun mannelijke ordegenoten, alle ruimte krijgen voor intellectuele arbeid en ontwikkeling, zou je volgens Catharina kunnen zien als een stukje emancipatie. “Ik denk dat het goed is voor deze maatschappij om ook vrouwen te hebben die intellectueel geschoold zijn en bezig blijven op theologisch vlak, maar ook in de kunsten. Daar zit een echte taak.” Niet dat de zusters neerkijken op werk dat niet academisch is. “Iedereen mag zichzelf blijven, je hoeft niet superintelligent te zijn”, vindt Catharina. Marga beaamt: “Het belangrijkste is dat iemand terecht komt op de plaats die bij hem of haar past. Of dat nu een universitaire omgeving is, of dat iemand het liefst het huishouden doet, het is allemaal even belangrijk. Het een kan niet zonder het ander. Je moet terecht zien te komen op je bestemming, en die is voor iedereen anders. Waar word jij gelukkig van?”

Ik word er gelukkig van om te zien dat deze vrouwen een religieus leven ‘op maat’ hebben gevonden, passend bij hun aanleg en bestemming. “Hoe zit het eigenlijk met jouw roeping tot het kloosterleven?” vraagt Catharina me als we langs de moderne ouderwoningen op het terrein wandelen. “Dat was een romantische droom,” verzucht ik met een glimlach, “voortkomend uit mijn liefde voor stilte, studie en verdieping.” Ook zo’n gezellig appartementje in een negentiende-eeuws herenhuis en een studieus leven zonder geldzorgen lijken me wel wat, bedenk ik stiekem. Maar met een roeping heeft dat natuurlijk weinig te maken. Ik ben benieuwd of zuster Marga en zuster Catharina andere vrouwen, die wél een echte roeping hebben, met hun leefwijze weten te inspireren; de lege appartementjes in het huis aan de Dennenstraat staan in ieder geval voor hen klaar. ●